

Natuur in Bedrijf! (OFL 10)

Het maken van een verbinding tussen natuur, landbouw en omgeving

Paul en Sandra Cryns-Hop

29 augustus 2014

Colofon

Opdrachtgever	Provincie Flevoland
Datum	29 augustus 2014
Titel	Natuur in bedrijf!
Oorspronkelijke titel	Akkerranden Ketelbos – Swifterbant
Projectnummer	OFL 10
Contactpersoon	Anna Zwijnenburg Havikskruid 25 8255 KE Swifterbant 06-532 08 772 zwijnenburg.anna@gmail.com

Inhoudsopgave

1	Voorwoord	1
2	Achtergrond	2
2.1	Inleiding.....	2
	Flevoland en Nieuwe Natuur	2
	Programma Nieuwe Natuur: iets voor ons?	3
	Draagvlak	4
2.2	Huidige situatie	4
2.3	Ambitie, gewenste situatie en doelstelling	6
	Doelstelling	6
3	Projectomschrijving	7
3.1	Gebiedscollectief.....	7
3.2	Kavelruil	7
3.3	Concept inrichtingsplan.....	8
	Toelichting op het concept inrichtingsplan:.....	8
3.4	Langs de Meetlat	9
	Belevingswaarde	9
	Ecologische waarde	10
	Multiplier	13
	Kansen voor Natuur, landschap en water	14
	Kansen voor Recreatie	14
	Kansen voor Landbouw	14
	Zekerheid.....	15
3.5	Resultaten.....	16
	Gebiedscollectief	16
	Kavelruil	16
	Begeleidingscommissie	17
4	Begroting en planning.....	18
	Bijlagen.....	19

1 Voorwoord

Voor u ligt het projectplan met als werktitel "Natuur in Bedrijf".

In januari 2014 zijn wij geïnspireerd door de oproep van de provincie om ideeën in te brengen voor Nieuwe Natuur gestart met onze zoektocht om te kijken op welke manier natuur een plek in ons bedrijf kan krijgen.

Hoe kunnen we onze passie, akkerbouw, inpassen in natuur? Vaak wordt er gekozen voor landbouw of natuur, wij willen met ons project laten zien en bewijzen dat er een innovatief bedrijfssysteem mogelijk is waarbij landbouw en natuur letterlijk met elkaar verweven zijn.

Dat het mogelijk is om dit te realiseren zagen wij bevestigd in het rapport: "Natuur in Flevoland, eindrapport open planproces" van Prof. Mr. R. Bekker. *"Maar men kan kiezen voor nieuwe natuurgebieden, dat kan een beperkt aantal grotere gebieden zijn maar ook een serie veel kleinere, in dat verband is het interessant te kijken naar de mogelijkheden van kleinschalige projecten waarbij bijvoorbeeld natuur en landbouw worden gecombineerd. Agrarische natuur (of natuurlijke landbouw, om het eens om te draaien) geeft interessante mogelijkheden, zij het dat de bereidheid om daartoe over te gaan niet moet worden overschat."*

Door Nieuwe Natuur te realiseren in Flevoland willen wij graag een bijdrage leveren aan de twee onlosmakelijk met elkaar verbonden elementen, namelijk landbouw en natuur samen te laten vloeien, dat vergt misschien ook wel een andere manier van denken en doen.

Als u ons gebied kent, dan ziet u dat het een uniek stukje Flevoland is, bijna nergens in de polder kun je vanaf de dijk de kavels "van boven" bekijken. Met ons projectidee willen we graag de mensen letterlijk laten meekijken hoe landbouw en natuur hand in hand kunnen gaan.

Graag willen wij een aantal mensen bedanken die ons hebben meegeholpen om dit project gestalte te geven, Judith Gerretsen van DLG, Jessica van Tilburg, Peter Vos en Trenning Hensen van de Antea Group, Anna Zwijnenburg, onze burens, collega's, dorpsgenoten die ons gevraagd en ongevraagd van dienst zijn geweest.

Wij hopen dat door het lezen van dit projectplan bij u Nieuwe Natuur tot leven komt en dat ook u inziet dat er een bedrijfssysteem mogelijk is waarin twee zo belangrijke pijlers van onze mooie provincie, namelijk landbouw en natuur, gestalte kunnen krijgen in een project Natuur in Bedrijf.

Wij wensen u veel leesplezier!

Sandra en Paul Cryns-Hop

Augustus 2014, Swifterbant

2 Achtergrond

2.1 Inleiding

Aan de Tarpanweg in Swifterbant ligt het akkerbouwbedrijf van de familie Cryns-Hop. Paul en Sandra wonen samen met hun vijf kinderen op het akkerbouwbedrijf aan de Tarpanweg in Swifterbant. Het bedrijf is een traditioneel akkerbouwbedrijf waar pootaardappelen, wintertarwe, suikerbieten, peen en uien worden geteeld. De pompoenteelt is hier recent bijgekomen. Een vernieuwende teelt voor het

bedrijf, waarmee Sandra een nieuwe impuls heeft gegeven aan het bedrijf. De belangrijkste teelt is de pootaardappelteelt. De pootaardappelen worden in de wintermaanden zelf gesorteerd en verpakt en worden door het aardappelhandelshuis vervoert naar landen binnen en buiten Europa. De pootgoedteelt is een arbeidsintensieve teelt en is er dagelijks hulp van een vaste medewerker. Paul en Sandra zijn agrarische ondernemers die werken vanuit een aantal persoonlijke drijfveren. Drijfveren waarin

passie voor landbouw, landschap en natuur samen komen:

- Passie voor landbouw en natuur

Paul en Sandra hebben zich gespecialiseerd in het telen van hoogwaardig pootgoed. Een intensieve teelt waar veel handarbeid en vakmanschap voor nodig is. Behoud van de biodiversiteit voor een vruchtbare bodem en bestuiving van gewassen is een cruciale voorwaarde voor een goede teelt en daarmee samenhangend bedrijfsrendement. Het besef dat natuur een kostbaar goed is om te behouden en te versterken voor een goede leefomgeving is een belangrijke drijfveer om na te denken over de eigen rol binnen natuurbeheer.

- Continuïteit van een duurzaam agrarisch bedrijf

Belangrijke voorwaarde is dat er richting de toekomst een duurzaam agrarisch bedrijf wordt voortgezet voor de nieuwe generatie.

- Ondernemen in de etalage van de samenleving

De ondernemers zijn zich bewust dat het agrarisch landschap veranderd. Niet alleen in de letterlijke betekenis. Er wordt steeds meer geboerd in de etalage van de maatschappij. Burgers kijken kritisch mee en stellen vragen. Het is juist de uitdaging om te laten zien wat er gebeurt op de boerderij en het verhaal te vertellen. Landbouw sluit natuur niet uit en vice versa.

- Betrokkenheid bij de lokale gemeenschap

Paul en Sandra willen mensen vanuit de eigen omgeving kunnen laten meegenieten van de ruimte en de natuur die Paul en Sandra als agrarisch ondernemers zelf ook zeer waarderen.

Flevoland en Nieuwe Natuur

Vanuit Limburg is de eerste generatie, de ouders van Paul Cryns, verhuisd naar Flevoland om aan een nieuwe toekomst te bouwen. Vanuit alle windstreken zijn boerenfamilies neergestreken in Flevoland. Al deze 'nieuwe mensen' hebben een eigen kleur meegegeven aan de leefgemeenschap en heeft Flevoland haar eigen unieke cultuur en landschap gecreëerd in de loop der jaren. Na 50 jaar is er een mooie groene provincie ontstaan waarin ruimte wordt gemaakt voor vernieuwing. De Provincie Flevoland start hiervoor het programma Nieuwe Natuur, waarin haar eigen bewoners de ruimte krijgen om iets extra's toe te voegen aan de natuur in de provincie.

Het programma Nieuwe Natuur in Flevoland heeft als doel om nieuwe natuur te creëren in de Provincie Flevoland. De provincie zoekt provincie breed naar de beste ideeën en initiatieven voor nieuwe natuur in Flevoland. Dat doet zij met het programma Nieuwe Natuur. In het programma wordt de verbinding gelegd tussen mens en natuur. Natuur dicht bij de mensen. Natuur die robuust is, die divers is en die goed beleefbaar en toegankelijk is voor inwoners en bezoekers.

De aanpak is vernieuwend omdat er voor een bottom-up benadering is gekozen. De oproep is gedaan aan alle partijen en inwoners van Flevoland om met ideeën te komen om toegankelijke nieuwe natuur te creëren.

Programma Nieuwe Natuur: iets voor ons?

Toen vorig jaar de kaders van het programma Nieuwe Natuur bekend werden gemaakt hebben de agrarische ondernemers Paul en Sandra Cryns-Hop nagedacht of er mogelijkheden zijn, op en rondom hun boerderij, voor nieuwe natuur. Het agrarische bedrijf van de familie Cryns-Hop is gelegen naast het Natura-2000 gebied Ketelmeer en Vossemeer en aan het Ketelbos/Kamperhoek. Paul en Sandra willen graag op én rondom het bedrijf, deels in samenwerking met andere ondernemers uit de nabije omgeving, nieuwe natuur ontwikkelen en natuurgebieden verbinden in combinatie met landbouw én met mogelijkheid voor recreatie. Een concreet idee was nog niet voorhanden, maar de zoekrichting ging uit naar het leggen van groene verbindingen met bestaande natuur en verbinding met het dorp Swifterbant. Daarnaast willen zij zelf een actieve rol spelen in het beheer en behoud, maar moet ook de ruimte geboden worden om andere initiatieven aan te laten sluiten. Dit kunnen ook initiatieven van tijdelijke aard zijn. Op verzoek van de Provincie Flevoland is dit project met als oorspronkelijke titel Akkerranden Ketelbos – Swifterbant verder uitgewerkt.

Tijdens een brainstormsessie met enkele mensen uit de omgeving is gevraagd welke ideeën en mogelijkheden passend zijn bij de ideeën, wensen, ambities en mogelijkheden van het bedrijf. Om het projectidee verder vorm te kunnen geven is een analyse gemaakt van de kansen en ontwikkelingen in de omgeving. Hiervoor is onder andere gekeken naar de beschrijving en doelen van het programma Nieuwe Natuur, de structuurvisie van de gemeente Dronten, de projecten OFL 1, Oostkant Dronten: water als moneymaker en OFL 11 Landschappelijke ontwikkeling Rivierduingebied. Daarnaast zijn ook andere gebieds- en mondiale ontwikkelingen meegenomen zoals voedselproductie, bodemdaling in Oostelijk Flevoland etc. Vervolgens is deze analyse vertaald naar gebiedskansen waarbij de kracht wordt gezocht naar het slim combineren van de verschillende functies: natuur, recreatie en landbouw. Hierbij is ook gekeken naar literatuur waarin de combinatie landbouw en natuur onderbouwd is als kansrijke combinatie voor de ontwikkeling van natuur (en daarmee de biodiversiteit) De ondernemers kiezen er dan ook voor om natuur een volwaardige plaats te geven in hun bedrijfsvoering. In bijlage 4 een opiniërend artikel waarin een toelichting wordt gegeven over het opheffen van de functiescheiding tussen landbouw en natuur.

Draagvlak

Tevens is een bijeenkomst georganiseerd voor en met de omwonenden aan de Tarpanweg en aan de Beverweg. LTO Noord afdeling Oostelijk Flevoland heeft aangegeven zeer sympathiek tegenover het projectvoorstel te staan. Hoofdreden hiervoor is de combinatie die gelegd wordt tussen landbouw en natuur én de samenwerking tussen de agrarische ondernemers.

Vanuit deze bijeenkomst is het idee geboren om kavel H67/68 als een gebiedscollectief te gaan beheren. Na de bijeenkomst zijn de ondernemers individueel benaderd met de vraag of zij willen meedenken in de mogelijkheden om een gebiedscollectief te organiseren waarin gezamenlijk aan natuurbeheer gewerkt kan gaan worden op kavel H67/68. Alle betrokken buurtbewoners hebben aangegeven interesse te hebben om deze mogelijkheid te onderzoeken. De vorming van het collectief zal dan ook een onderdeel vormen van het resultaat van het projectplan.

Toelichting door Paul Cryns tijdens de bijeenkomst met de ondernemers uit de buurt, Dorpsbelangen Swifterbant en LTO Noord.

Het resultaat is een gedragen projectidee door de verschillende gebiedspartners waarin natuur de verbindende factor is. Bijlage 2 bevat de steunbetuiging van Dorpsbelangen Swifterbant voor het project. In bijlage 3 is een voorlopige opsomming van de gebiedspartners waarvan betrokkenheid gewenst is.

2.2 Huidige situatie

Kavel H65 is in beheer van de familie Cryns-Hop waarop ook het erf, woonhuis en de bedrijfspanden zijn gebouwd. Sinds 2003 is kavel H55/56 in gebruik genomen.

Kavel H65/66 grenst aan het Kamperhoekbos en Ketelbos naast het Ketelmeer. De hoek van de kavel ligt tegen de kruising van de Visvijverweg, Beverweg en Ketelmeerdijk.

Naast de huiskavel liggen twee kavels die in beheer zijn van de provincie Flevoland. Beide kavels, H66 en H67/68 zijn in het verleden aangekocht door Bureau Beheer Landbouwgronden om uit te geven aan een agrariër vanwege mogelijke bedrijfsverplaatsing in het kader van het Oostvaarderspolder project. Tot op heden zijn de kavels nog niet uitgegeven en worden nu jaarlijks verpacht.

Bijzonder aan ons plangebied is dat het direct grenst aan het Natura2000-gebied Ketelmeer en Vossemeer en aan het Ketelbos/Kamperhoek. De nieuwe natuur die we ontwikkelen versterkt en verbindt deze natuurgebieden. De natuurlijke potenties van het gebied worden hierbij benut.

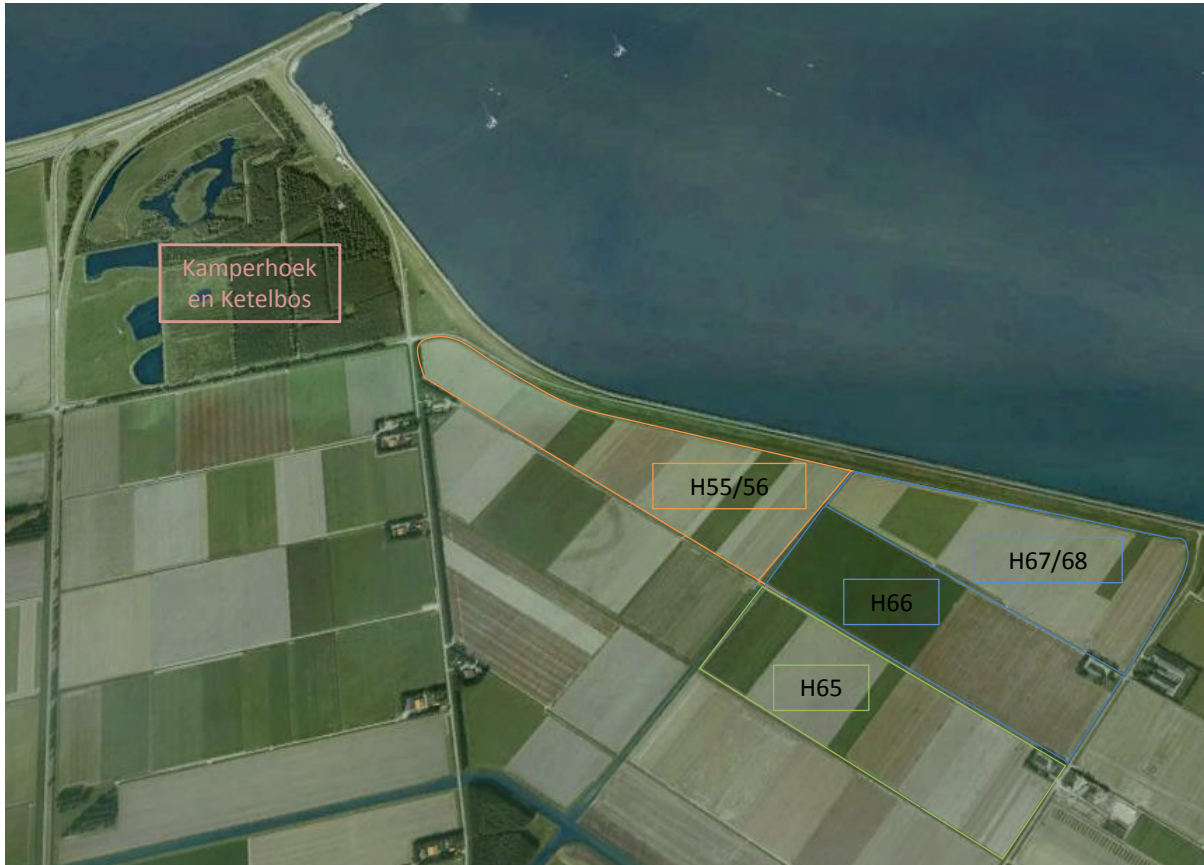
- Kavel H55/56 en H67/68 bieden veel kansen voor natuurontwikkeling vanwege de gunstige ligging ten opzichte van bestaande natuur (Ketelmeer, Kamperhoek en Ketelbos) en 'groene' infrastructuur (Beverweg en Ketelmeerdijk).
- Tegen het Ketelmeer en de A6 ligt het gebied Kamperhoek en Ketelbos. Dit 40 ha grote gebied bestaat uit drie onderdelen: de Pleisterplas (een voormalig zanddepot), het Ketelbos en een terrein met vochtig grasland. Het gebied is van belang als oudste vorm van natuurbouw in Nederland, waarvoor het besluit in 1965 werd genomen door de toenmalige Rijksdienst voor de IJsselmeerpolders.
- De Ketelmeerdijk kan beschouwd worden als een verbindende groene ader langs de gehele polder

en scheidt het plangebied van het Natura2000-gebied Ketelmeer.

Er zijn maar weinig plekken waar vanaf de dijk op deze manier in de polder gekeken kan worden. In deze hoek van Oostelijk Flevoland kan men de gewassen 'van boven' bewonderen. Het Ketelmeer en de strandjes nabij de Ketelbrug zorgen voor de nodige activiteit op en bij het water.

Onderstaand figuur geeft een overzicht van het plangebied.

Overzichtsk kaart met ingetekend de betreffende kavels: Blauw kader de kavels in beheer van DLG. De oranje en groene kaders kavels zijn in bezit van de familie Cryns-Hop

2.3 Ambitie, gewenste situatie en doelstelling

De ambitie is om nieuwe natuur te realiseren door de hectaren van de reeds aangekochte gronden door BBL, nu in bezit van de Provincie Flevoland in combinatie met percelen in eigendom van de familie Cryns-Hop in te richten met natuurvriendelijke oevers, in de vorm van een moeraszone, in combinatie met een zone van kleinschalige en extensieve landbouw. Deze zone behoudt de agrarische bestemming. Dat bestaat uit de percelen in eigendom van de familie Cryns. Om de nieuwe natuurzone te kunnen realiseren wordt een kavel van de familie Cryns geruild met een kavel van de Provincie Flevoland. Op deze manier wordt 28 ha akkerbouw geruild en wordt 58 ha nieuwe natuur gerealiseerd waarvan bijna 4 ha natuurvriendelijke oevers en 12 ha aan bomen en bloemenweide. Daarmee wordt een verbinding gelegd met de dijk die een harde grens vormt tussen de natuur van het Ketelmeer (Natura 2000 gebied) en de hoogwaardige landbouw van oostelijk Flevoland. Slechts ganzen steken de dijk over om hun maag te vullen met gewassen en gewasresten. Binnendijkse gebieden zijn in potentie belangrijk voor vogels als broed- en rustgebied. Bij harde wind trekken veel vogels naar binnendijkse gebieden. Door het creëren van een moeraszone met ondiep water wordt een aantrekkelijk biotoop gecreëerd voor broedvogels als eenden en rietvogels.

De percelen waar de natuurvriendelijke oevers en kleinschalige extensieve landbouw komt, worden beheerd door de familie Cryns-Hop (perceel H 55/56) en het andere gedeelte door de gebiedscoöperatie (H 67/68). Er is een begeleidingscommissie die staat voor de kwaliteitsborging. Met de opbrengsten van de extensieve landbouw worden de natuurvriendelijke oevers onderhouden en het beheer van de extensieve landbouw bekostigd.

De uitdaging met dit project is om de vier kijkrichtingen (Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) toe te passen op en rondom het agrarisch bedrijf van de familie Cryns-Hop.

Doelstelling

De ambitie leidt tot de volgende doelen:

1. Natuur en landbouw is een spannende combinatie. De uitdaging in dit project is om hoogwaardige landbouw te combineren met de ontwikkeling van nieuwe natuur. De hoogste natuurwaarden zijn te vinden daar waar landbouw en natuur elkaar ontmoeten.
2. Het project draagt bij aan vitale natuur, is beleefbaar en functioneel en versterkt de dooradering van het landschap waarbij de functiescheiding tussen natuur en landbouw is opgeheven.

Voor het slagen van het project is het belangrijk dat er naar een vorm wordt gezocht die ook dicht bij de beleving en drijfveren van de ondernemers ligt. Alleen dan kan het maximale effect bereikt worden. Om het projectidee vorm te geven is het belangrijk voor de ondernemers dat de voor hun belangrijke kernwaarden meegenomen worden in het voorstel.

3 Projectomschrijving

3.1 Gebiedscollectief

In ruimtelijke ordening, bijvoorbeeld een gebiedsontwikkeling project zijn er verschillende partijen die een min of meer gezamenlijk belang hebben. Deze belangen kunnen gebundeld worden in een collectief. Naar aanleiding van de bijeenkomst met de omwonenden is besloten om te onderzoeken of kavel H67/68 vanuit een gebiedscollectief beheerd kan worden. .

In dit project zal eerst onderzocht worden hoe een gebiedscollectief opgezet moet worden. Wat is het juridisch kader van een gebiedscollectief? En hoe ziet het financieel model van de gebiedscollectief eruit: wie investeert wat en als het project slaagt, wie gaat daar dan van profiteren? Dit vergt eerst een inventarisatie van alle belangen en vervolgens een goed financieel model dat daarmee rekening houdt.

3.2 Kavelruil

De ligging van kavel H65 en H66 biedt de mogelijkheid om door middel van kavelruil het huidige agrarisch bedrijf van de familie Cryns-Hop voort te kunnen zetten met een minder grote omvang en tegelijkertijd ruimte te creëren voor nieuwe natuur en extensieve landbouw op H55/56 en H67/68. Op de kavels H55/56 en H 67/68 ontstaat ruimte voor een innovatief bedrijfssysteem. De gronden worden op een extensieve manier beheerd zodat de bodem optimaal beschermd wordt ter bevordering van het waterbergend en waterafvoerend vermogen. De kavel H55/56 wordt beheerd door de familie Cryns-Hop en de kavel H 67/68 door het gebiedscollectief.

De kavels H65 en H66 kunnen worden beheerd voor het volwaardig en zelfstandig akkerbouwbedrijf van de familie Cryns-Hop waar zij hoogwaardig uitgangsmateriaal (pootaardappelen) telen voor de internationale markt. Tabel 1 geeft het overzicht weer van de huidige en de nieuwe situatie.

Het landgebruik in de huidige en nieuwe situatie

Huidige situatie kavelgebruik Cryns-Hop	Functie	Oppervlakte (ha)	Nieuwe situatie kavelgebruik Cryns-Hop	Functie	Oppervlakte (ha)
H55/56	Akkerbouw	32	H55/56	Natuur en landbouw	32
H65	Akkerbouw	28	H67/68	Natuur en landbouw	26
	Totaal	60		Totaal	58
			H65	Akkerbouw	28
			H66	Akkerbouw	28
				Totaal	56

3.3 Concept inrichtingsplan

Onderstaand figuur geeft een beeld over de inrichting van de kavels. De twee kavels liggend langs het Ketelmeer worden natuur en landbouw. De twee kavels langs de Tarpanweg zijn bestemd voor het akkerbouwbedrijf. Zie bijlage 1 voor een grotere afbeelding van het concept inrichtingsplan.

Concept inrichtingsplan van de kavels.

Toelichting op het concept inrichtingsplan:

- Langs de twee kavels aan de Ketelmeerdijk wordt een natuurvriendelijke oever aangelegd voor de verbinding met Natura 2000 gebied Ketelmeer.
- De overgang tussen Ketelmeerbos/Kammerhoek wordt gerealiseerd door een bosrijke omgeving.
- Een weide met bomen en bloemrijke weide biedt gelegenheid tot recreatie.
- De gehele kavel is toegankelijk voor bezoekers. Door het recreatieve maaipad door de gewassen heen wordt landbouw optimaal ervaren.
- De percelen worden gescheiden door stroken met bloemrijke of kruidenrijke grasmengsels.
- Een aanlegsteiger wordt gemaakt voor bezoekers die per roeiboot/kano vanuit de haven van Swifterbant een bezoekje brengen.
- Er wordt een extensief bouwplan gevoerd. Dat wil zeggen dat er een ruime vruchtwisseling wordt gehanteerd en het aandeel maaivruchten hoog is.
- Perceelsscheidingen worden tevens gevormd door vruchtbomen als appeltje voor de dorst voor mensen en dieren.
- Een fietspad langs de Beverweg zorgt voor een veilige route vanaf Swifterbant.
- De kavel biedt fietsers en wandelaars een rustplaats door middel van bankjes.

Het projectvoorstel beschrijft een systeem waar op basis van 'plug and play' allerlei activiteiten gekoppeld kunnen worden. Hetzij natuurlijk, maatschappelijk of landbouwkundig van aard. Er ontstaat een dynamische bedrijfssysteem. Uiteraard vinden alleen activiteiten plaats die passend zijn bij de uitgangspunten van het systeem.

Het accent ligt op natuur en de interactie tussen landbouw en natuur. Of dit systeem volledig te vangen is in biologische landbouw is niet bij voorbaat vast te stellen. Extensieve vormen van landbouw hoeven niet per definitie biologische systemen zijn. Ook in de biologische landbouw zijn voorbeelden waarbij op een intensieve manier gewassen worden verbouwd. De mogelijkheid biedt zich dan ook aan om vanuit het gangbare perspectief te kijken naar winstpunten voor de natuur aangezien het areaal gangbare landbouw in Nederland en wereldwijd nog steeds het grootst is. Deze principiële keuzes zullen ook vanuit de begeleidingscommissie worden gekozen. Overigens sluit gangbaar biologische niet uit en vice versa. Het nieuwe bedrijfssysteem vind juist haar kracht door het combineren van functies.

3.4 Langs de Meetlat

De provincie heeft 12 beoordelingscriteria opgesteld waarlangs de projectideeën worden beoordeeld 'de Meetlat'. Aan de hand van deze Meetlat worden per criterium en deelaspecten de resultaten en in grote lijn de activiteiten benoemd voor dit project.

Belevingswaarde

1. In welke mate levert het project beleefbare, functionele en inpasbare natuur op?

Het perceel H55/56 wordt omgevormd tot een afwisselend terrein waarbij groen en blauw elkaar vinden door het maken van natuurvriendelijke oevers voor de directe verbinding met het Natura 2000 gebied, groene aders met gras en bloemen, fruitbomen en -struiken, bossages als verbinding met Ketelbos en ruimte voor recreatie en kleinschalige evenementen. De wens om een fietspad te realiseren langs de Beverweg maakt het perceel toegankelijk en het kronkelend pad door de gewassen en langs de natuurlijke elementen laat mensen genieten van landbouw en natuur. Door het plaatsen van bankjes worden aan fietsers en bezoekers letterlijk een rustplaats geboden. Het karakteristieke landschap van de Flevopolder blijft behouden door de rechte lijnen en de teelt van gewassen. Het agrarisch landschap is hierdoor aantrekkelijker gemaakt om er van te genieten en letterlijk te kunnen proeven wat het land te bieden heeft. Kijkend op de percelen van de Ketelmeerdijk wordt het effect van 'Nederland van boven' bereikt.

Op de kavel wordt zowel natte als droge natuur gerealiseerd. Op deze wijze wordt de ecologische verbinding van Ketelbos / Kamperhoek en Ketelmeer met andere gebieden versterkt. De drogere natuur en het bos van het Ketelbos en Kamperhoek worden verbonden via het meer agrarische deel van het plangebied. Landbouwpercelen zijn van elkaar gescheiden door natuurlijke landschapselementen, zoals grasstroken, bloemenranden, fruitbomen en -struiken. Ze zijn de leefomgeving van natuurlijke vijanden van plaaginsecten die het gemunt hebben op landbouwgewassen.

Het opnieuw invulling geven aan landbouw en natuur staat volop in de belangstelling. Vanuit recente rapporten is gebleken dat de focus om bepaalde doelsoorten te beschermen andere niet-doelsoorten in de vergetelheid kunnen raken. Citiaat¹: *Het lijkt er bovendien op dat landbouw binnen delen van hun bedrijven dergelijke soorten wel degelijk kan behouden als diezelfde landbouw uitdrukkelijk zorg besteedt aan dergelijke habitats. Landbouw kan bijvoorbeeld binnen haar bedrijfsvoering een deel van deze habitats beheren door de landschapselementen waarin ze voorkomen goed te beheren.*

---

¹ Toepassing van stenoeciteit voor ruimtelijke beleidsvraagstukken, een advies aan EZ. A.Corporaal, S.Hennekens en A.Moning. Alterra en DLG, december 2013

De natuur is inpasbaar geworden doordat de sterke scheiding tussen het Ketelmeer, Natura 2000 gebied, en het Ketelbos en Kamperhoek plaatsmaakt voor verweving. Elementen worden toegevoegd, zoals bomen en struiken, gras en bloemenranden, natuurvriendelijke oevers en zo meer waar landbouw een plaats voor de synergie tussen landbouw en natuur. Er is steeds meer kennis beschikbaar over de interactie tussen natuur en landbouw en hoe deze elkaar kunnen versterken. Denk hierbij aan natuurlijke plaagbestrijding.

2. In welke mate heeft het project waarde voor dagrecreatie of verblijfsrecreatie of biedt het kansen voor economische ontwikkeling?

Een belangrijk doel van de inrichting van de kavel is om mensen vrij te kunnen laten genieten van natuur en landbouw. Hiervoor worden aan de kant van de Beverweg voorzieningen getroffen door het plaatsen van picknickbankjes, het maken van een aanlegsteiger voor kano's om zo naar de haven in het dorp te kanoën, maar ook letterlijk ruimte te bieden voor dagrecreanten. Het grasland geeft ruimte om kleinschalige evenementen te faciliteren. Het contact met Dorpsbelangen Swifterbant is hiervoor al gelegd. Ook aan basisscholen in de gemeente Dronten wordt ruimte geboden om dit terrein te gebruiken voor uitstapjes waar een verbinding gelegd kan worden met natuur- en landbouweducatie. Door het innovatieve karakter van het bedrijfssysteem waarin landbouw en natuur samengaan is er belangstelling om gezamenlijk kennis te ontwikkelen en te delen. Hierdoor ontstaan er kansen om onderzoek en bedrijfsleven te laten participeren in het bedrijf wat gelden gegenereerd om het landbouwsysteem te onderhouden en te exploiteren.

3. Hoe groot is de afstand van het project tot stedelijk gebied of grote toeristische voorzieningen?

Het plangebied ligt 4 km van het dorp Swifterbant. Vanuit het dorp Swifterbant wordt veel gefietst richting de Ketelbrug en/of de Noordoostpolder of om één van de stranden te bezoeken naast de Ketelbrug.. Daarnaast maken dorpsbewoners voor een ommetje met de fiets graag gebruik van de route Beverweg, Ketelmeerdijk en Tarpanweg en weer terug naar Swifterbant. Voor fietsers ontbreekt een fietspad langs de Beverweg. Dit zorgt voor gevaarlijke situaties doordat veel auto's gebruik maken van deze weg. Op dit moment is er geen beschutte rustplaats voor fietsers Er is een behoefte om letterlijk ruimte te hebben voor (lokale) initiatieven zoals natuurtheater, boerenlanddag van Swifterbant of dagrecreatie van scholen (bijv. kennismaking met natuur of landbouw). Het Ketelmeer trekt jaarlijks vele bezoekers. Het is een geliefde visplaats voor sportvissers en ook vogelliefhebbers vinden nabij de Ketelbrug een vogelspotplaats.

Ecologische waarde

4. In welke mate draagt het project bij aan de versterking van de EHS, het bereiken van internationale natuurdoelstellingen, het bevorderen van biodiversiteit en/of het robuuster maken van Flevolandse natuur?

De Flevolandse natuur is robuust en van groot internationaal belang. Denk bijvoorbeeld aan de Oostvaardersplassen of de combinatie van grote bosgebieden langs vogelrijke randmeren. (www.flevoland.nl).

Benutten en versterken van de ligging aan het Ketelmeer (EHS/Natura2000)

Momenteel vormt de dijk een harde grens tussen de natuur van het Ketelmeer en de hoogwaardige landbouw van oostelijk Flevoland. Slechts ganzen steken de dijk over om hun maag te vullen met gewassen en gewasresten. Binnendijkse gebieden zijn in potentie belangrijk voor vogels als broed- en rustgebied. Bij harde wind trekken veel vogels naar binnendijkse gebieden.

Door het creëren van een moeraszone met ondiep water wordt een aantrekkelijk biotoop gecreëerd voor broedvogels als eenden en rietvogels. Er ontstaat broedbiotoop voor roerdomp, bruine

kiekendief, waterral, dodaars, blauwborst en baardmannelje. Deze soorten zouden als doelsoorten kunnen gelden. In de winterperiode is het gebied aantrekkelijk voor diverse vogelsoorten waarvoor het Ketelmeer is aangewezen: krakeend, wintertaling, pijlstaart en meerkoet. Mogelijk profiteert ook de grutto van de aanwezigheid van ondiep water. Op deze wijze draagt het gebied bij aan het bereiken van internationale natuurdoelstellingen.

Rietorchis en zilverschoon in onregelmatig gemaaid rietland

Er wordt gebruik gemaakt van de lokale potenties van de moeraszone: met de aanleg van de natuurvriendelijke oever wordt een gunstige uitgangspunt gecreëerd voor moeras- en oevervegetatie. Door middel van stuwen wordt het waterpeil verhoogd. De wateraanvoer bestaat uit kwelwater en regenwater. Hierdoor heeft het gebied een eigen waterkwaliteit.

Er vindt een gedifferentieerd maaibeheer plaats van zomer- en wintermaaien. Sommige delen worden nooit gemaaid. Er blijft jaarlijks een groot deel van het riet staan, zodat broedvogels profiteren van meerjarig riet. Opslag van wilgen gebeurt spontaan. Voor een deel geven deze bomen en struiken structuurvariatie. Een wilg langs open water kan bijvoorbeeld de uitkijkpost van een ijsvogel zijn en een hoge schietwilg kan op langere termijn de nestboom van een buizerd zijn. Wanneer het rietland zich naar moerasbos gaat ontwikkelen, wordt ingegrepen om het rietland in stand te houden. De moerasnatuur van het Ketelbos/Kamperhoek geeft een indicatie van wat er aan natuurwaarden verwacht kan worden in de moeraszone.

De natuurvriendelijke oever wordt gevarieerd aangelegd, met grote poelen in overhoeken en kleinere poeltjes (plasbermachtig) verspreid over de oever voor amfibieën. Deze poelen kunnen in verbinding staan met de sloot, maar het is belangrijk dat sommige poelen daarvan geïsoleerd zijn. Poelen waarin geen vis kan komen zijn ideaal als voortplantingsplek voor amfibieën. De moeraszone wordt op bescheidener schaal toegepast langs andere watergangen. Hierdoor wordt de totale oppervlakte moerasbiotoop vergroot en worden verbindingen versterkt.

Benutten en versterken van Ketelbos/Kamperhoek (EHS)

In het plangebied wordt zowel natte als droge natuur gerealiseerd. Op deze wijze wordt de ecologische verbinding van Ketelbos/Kamperhoek met andere gebieden versterkt. De drogere natuur en het bos van het Ketelbos/Kamperhoek worden verbonden via het meer agrarische deel van het plangebied. Een doelsoort zou hier de grote vos kunnen zijn, een zeldzame vlindersoort die voorkomt in de Kamperhoek (www.vlindernet.nl). Voor deze soort is het belangrijk om iepen aan te planten als waardplant. Het gebied ligt op de route van trekvogels. Door het aanbrengen van beplanting, in het bijzonder van besdragende struiken als vlier, ontstaat er meer beschutting voor trekvogels. Ook vleermuizen profiteren van de toenemende structuurvariatie.

Bevorderen van de biodiversiteit

Het is een bekend gegeven dat de biodiversiteit het hoogste is op plaatsen met een gemiddelde productiviteit en een gemiddelde verstoring. Op een plek met hoge dynamiek overleven maar weinig soorten. Op een plek met weinig of geen dynamiek blijven maar een paar soorten over die de competitie winnen. In de overgangen tussen twee uitersten vindt men de hoogste biodiversiteit.

Naast de moeraszone ligt een zone van extensieve en landbouw. Deze zone kenmerkt zich door kleinschaligheid en structuurvariatie. We verwachten dat hier een hoge biodiversiteit ontstaat.

Voor vogels en zoogdieren is het gebied belangrijk om te foerageren en te nestelen. Vlinders en andere insecten profiteren van de bloemrijke elementen. Deze zone is belangrijk als landbiotoop voor amfibieën. Amfibieën leven een groot deel van het jaar op het land en eten daar insecten, slakjes en andere ongewervelde dieren. In het plangebied vormt de moeraszone het voortplantingsbiotoop voor amfibieën.

Elementen die in deze zone worden toegepast, zijn:

- Inzaaien van akkerranden met bloemrijke mengsels.
- Aanplanten van bomen en struiken die nestgelegenheid en dekking bieden aan natuurlijke vijanden van plaagdieren. Koolmezen zijn belangrijke rupseneters en worden geholpen met nestkastjes. Bij de aanplant van bomen moet ook gedacht worden aan knotbomen. Niet alleen wilgen, maar bijvoorbeeld ook iepen en essen kunnen geknot worden. Bij aanplant kan gelet worden op inheemse variëteiten.
- In de randen wordt takhout verwerkt om schuilgelegenheid voor amfibieën en egels te creëren.
- Broei/composthoppen voor de ringslang.

Broedeiland voor de Veldleeuwerik

Het gaat slecht met akkervogels in Nederland. Door het intensiveren van de landbouw, de overstap van zomergraan naar wintergraan (waardoor broedhabitat van de veldleeuwerik afneemt) en afname van de biodiversiteit in agrarisch gebied is het leefgebied van veel akkervogels afgenomen. Hoe zit het nu eigenlijk met de Veldleeuwerik, een klein vogeltje dat zijn nest het liefst in de bandensporen op onze akkers bouwt. Waardoor het veelal slachtoffer wordt van de trekkers. Of doordat het vaak open en bloot ligt, ook van de roofvogels.

De roofvogels kunnen we niet zo veel aan doen. Maar in Engeland is een oplossing bedacht om doding door trekkerbanden te voorkomen. Door tijdens het zaaien van de wintergewassen een stukje akker open te laten ontstaat er een soort broedeiland. De overige reguliere werkzaamheden kunnen gewoon doorgaan. Zo blijft het eilandje zaad en onkruidvrij, ideaal voor de veldleeuwerik om te nestelen en te broeden.

- Laten liggen van oogstresten en in stand houden akkerranden voor overwinterende dieren.
- Nabeweiden van percelen waar is geoogst. Hiervan profiteert de bodemfauna en ontstaat meer variatie in de akker- en perceelranden.
- Plaatsen bijenkasten.

Plantlijst:

Iep (i.v.m. grote vos), vlier, gele en rode kornoelje, meidoorn, liguster, appel, mispel, zoete kers, vogelkers, sleedoorn, peer, wegedoorn, vuilboom, Gelderse roos, zwarte bes, aalbes, kruisbes, braam, framboos en verschillende soorten rozen.

Zone met reguliere landbouw

In de zone met pootaardappelteelt wordt waar mogelijk rekening gehouden met flora en fauna, bijvoorbeeld door nestbescherming en foerageermogelijkheid voor overwinterende ganzen.

5. In welke mate draagt het project bij aan het realiseren van het Flevolandse natuurbeleid?

Over de toekomstvisie over natuur van de provincie Flevoland is een leaflet gemaakt met hierin aandachtspunten. Het plangebied draagt bij aan de visie op vitale natuur door het versterken en verbinden van bestaande natuur, Natura 2000, Ketelbos en Kamperhoek. Hierdoor ontstaat de koppeling tussen water, natuur en landbouw waardoor de kwaliteit en biodiversiteit toe zal nemen. Vanuit de visie op beleefbare natuur wordt het gebied toegankelijk gemaakt voor burgers door het openstellen van het gebied. Hierdoor wordt landbouw en natuur letterlijk geproefd en ervaren. De functionaliteit van natuur ontstaat door ecosysteemdiensten aan te bieden. Hetzij door het samenwerken met collega's, overheid en bedrijfsleven en door het vermarkten van hetgeen landbouw en natuur te bieden hebben. Het gebied kan tevens een rol spelen in natuur- en landbouweducatie en het verder ontwikkelen van de kennis over de interactie tussen landbouw en natuur (bijv. natuurlijke plaagbeheersing).

De provincie geeft voor de inpasbaarheid aan dat kansen gepakt kunnen worden als de situatie zich voordoet. Het draagvlak van de collega's aan de Tarpanweg en Beverweg, inclusief de grondeigenaren die niet woonachtig zijn aan deze wegen en LTO, afd. Oostelijk Flevoland, zorgt er voor dat er een initiatief ontstaat om gezamenlijk natuurbeheer invulling te geven. Op deze wijze wordt de functiescheiding tussen landbouw en natuur opgeheven en krijgt Nieuwe Natuur invulling op het Nieuwe Land.

6. In welke mate en op welke wijze worden met het project bestaande natuurcompensatieverplichtingen ingevuld?

De Flevolandse natuur is robuust en van groot internationaal belang. Denk bijvoorbeeld aan de Oostvaardersplassen of de combinatie van grote bosgebieden langs vogelrijke randmeren. In Flevoland is een natuurcompensatieverplichting. Door de verbinding te maken met het Natura 2000 gebied met landbouw en daadwerkelijk natuur toe te voegen (natuurvriendelijke oevers) in combinatie met extensieve landbouw wordt er aan de compensatieverplichting gedaan.

Multiplier

7. In welke mate is er sprake van een multiplier op de vanuit het programma in te zetten hectares?

De in te zetten hectares van de gronden Provincie Flevoland kunnen voor een multiplier effect zorgen mits er een goede "verdienconstructie" ontwikkeld wordt gedurende het project in samenwerking met ondernemers, gemeente, LTO Noord en provincie Flevoland. Er ontstaat er een betere gebiedssamenhang door samenwerking in het gebiedscollectief. Er komt een verbinding met het dorp Swifterbant. De verdienconstructie wordt dan een optelsom van waarden. Zoals verkoop woonhuis van de provincie, inrichten en beheren door het gebiedscollectief, meefinancieren fietspad

door de gemeente Dronten, subsidieregeling SKNL (Subsidie Kwaliteitsimpuls Natuur en Landschap).

8. In welke mate draagt het project naast natuurwaarden ook bij aan de integrale ontwikkeling van andere beleidsterreinen zoals landbouw, recreatie, water, cultuur?

Kansen voor Natuur, landschap en water

- Kavel H55/56 en H67/68 bieden veel kansen voor natuurontwikkeling vanwege de gunstige ligging ten opzichte van bestaande natuur (Kamperhoek en Ketelbos) en 'groene' infrastructuur (Beverweg en Ketelmeerdijk).
- Tegen het Ketelmeer en de A6 ligt het gebied Kamperhoek en Ketelbos. Dit 40 ha grote gebied bestaat uit drie onderdelen: de Pleisterplas (een voormalig zanddepot), het Ketelbos en een terrein met vochtig grasland. Het gebied is van belang als oudste vorm van natuurbouw in Nederland, waarvoor het besluit in 1965 werd genomen door de toenmalige Rijksdienst voor de IJsselmeerpolders.
- De Ketelmeerdijk kan beschouwd worden als een verbindende groene ader langs de gehele polder en scheidt het plangebied van het Natura2000-gebied Ketelmeer.

Kansen voor Recreatie

- Vanaf het dorp Swifterbant wordt veel gefietst richting de Ketelbrug langs de Beverweg om richting de Noordoostpolder te fietsen of één van de stranden te bezoeken naast de Ketelbrug. Onderweg zijn weinig rustplaatsen voor fietsers.
- De Beverweg heeft van oudsher al een bomerij waardoor er een groene ader is richting het Ketelmeer en het Ketelbos/Kamperhoek. Een pad langs deze bomerij biedt beschutting voor wandelaars en fietsers.
- Er is een behoefte om letterlijk ruimte te hebben voor (lokale) initiatieven zoals natuurtheater, boerenlanddag van Swifterbant of dagrecreatie van scholen (bijv. kennismaking met natuur of landbouw)
- Het Ketelmeer trekt jaarlijks vele bezoekers. Het is een geliefde visplaats voor sportvissers en ook vogelliefhebbers vinden nabij de Ketelbrug een vogelspotplaats.

Kansen voor Landbouw

- Van oudsher heeft de kavel H55/56 een agrarische functie. De grond is niet 'zwaar' in de bewerking, maar wel kwetsbaar. Dit geldt ook voor de kavel H67/68 en alle andere kavels die grenzen aan de Ketelmeerdijk. Een extensiever bouwplan zal de grond beschermen en behouden voor de toekomstige generaties. Teelt van granen/grasachtigen en aanvoer van organische stof zal de waterhuishouding en bewerkbaarheid ten goede komen.
- In de gemeente Dronten zijn CAH Vilentum en het kenniscentrum Agripark gevestigd die een bijdrage kunnen leveren aan het ontwikkelen van nieuwe agrarische bedrijfsconcepten.
- Door het innovatieve karakter van het bedrijfssysteem, natuur samen met landbouw, wordt nieuwe kennis ontwikkeld. Boeren leren van boeren en kunnen ter plaatse de mogelijkheden leren kennen.
- Het unieke van beide kavels is dat vanaf de Ketelmeerdijk van bovenaf op de kavel gekeken wordt. Dit biedt een meer dimensionaal perspectief omdat het unieke uitzicht ruimte biedt voor een 'toevallige ontmoeting' voor reizigers op de Ketelmeerdijk. Vanaf de dijk is nu eenmaal goed te zien of de boer recht geploegd heeft of gezaaid. Met andere woorden: waar nu gelegenheid is voor 'geloer naar de boer' is er ook ruimte voor 'gegluur naar natuur'.
- Bodemdaling is een actueel onderwerp in Oostelijk Flevoland. Dit heeft negatieve gevolgen voor ontwatering, gewasgroei, archeologie en bodemkundige waarden. Goed beheer van de bodem door voldoende aanvoer van organische stof en waterhuishouding spelen hier een belangrijke rol in het behoud van de bodem. Deze ontwikkeling vraagt om een andere manier van landbouw. De bodem

- is het belangrijkste productiemiddel voor een agrariër en vraagt daarom om goed bodembeheer.
- Consumenten zijn steeds verder af komen te staan van de herkomst van het voedsel. Door voedselschandalen is de consument steeds kritischer geworden en stelt vragen over de voedselproductie. De behoefte aan gezond en veilig voedsel neemt toe, maar ook de waardering hiervoor. Het zelf plukken van bloemen/vruchten uit de natuur of van het boerenland kan deels voorzien in de behoefte aan voorlichting en beleving.

Zekerheid

9. In welke mate is er sprake van maatschappelijke betrokkenheid bij en maatschappelijk draagvlak voor het project?

Bij de ontwikkeling van het projectidee is direct de verbinding gemaakt met de Dorpsbelangen in Swifterbant. Zij hebben een intentieverklaring ondertekent omdat het projectidee voorziet in een maatschappelijke behoefte: ruimte om te recreëren en de verbinding te maken tussen Swifterbant en het buitengebied. De buurtbewoners van de Tarpanweg, Beverweg inclusief de grondeigenaren die niet woonachtig zijn aan deze wegen, zijn recent uitgenodigd voor een informatiebijeenkomst bij de familie Cryns-Hop. Hierbij waren tevens Arnold Michielsen, voorzitter LTO Noord Flevoland en Henk Noome, voorzitter LTO Noord, afd. Oostelijk Flevoland en Ap de Boer, voorzitter van Dorpsbelangen Swifterbant, aanwezig. Naar aanleiding van deze avond is nogmaals individueel contact gezocht met alle betrokkenen om te kijken of er in gezamenlijkheid natuur beheerd kan worden volgens het principe van het projectidee. Alle ondernemers hebben aangegeven mee te willen denken over de vormgeving hiervan.

Er zijn diverse gesprekken gevoerd waarbij ook contact gelegd is met de directeur van Stichting Veldleeuwierik. Bij deze stichting zijn landelijk ruim 400 akkerbouwers aangesloten die werken aan duurzame landbouw samen met bedrijfsleven. Ook de stichting geeft aan sympathiek tegenover het projectvoorstel te staan en zien kansen bij het ontwikkelen van kennis over de combinatie landbouw en natuur en de verbinding te maken met het bedrijfsleven.

De begeleidingscommissie heeft een spilfunctie in het geheel. Zij bewaakt de principes van het systeem en helpt de familie Cryns-Hop en de gebiedscollectief met de inrichting en exploitatie van het bedrijfssysteem.

10. Hoe zeker is het dat het project binnen vijf jaar uitgevoerd kan worden?

Als de grondruil tot stand is gekomen is het realiseren van de inrichting direct mogelijk. De familie Cryns-Hop is verantwoordelijk voor het verdere beheer en exploitatie. Omdat er nauw contact is geweest met de betrokken ondernemers in de buurt, LTO Noord en Dorpsbelangen Swifterbant kunnen ideeën snel geconcretiseerd worden. De vorming van de gebiedscollectief en ontwikkeling van de natuurvriendelijke oevers alsmede extensieve landbouwgronden vraagt ontwikkel- en inrichtingstijd. De gronden van de Provincie Flevoland worden in 2015 verhuurd met een jaarlijks pachtovereenkomst. In het gunstigste geval kan in 2016 begonnen worden met de inrichting. Een doorlooptijd van 5 jaar vanaf 1 januari 2015 is mogelijk.

11. In welke mate is het plan faseerbaar of aanpasbaar indien een onderdeel niet uitvoerbaar blijkt te zijn?

Indien de gronden van de Provincie Flevoland grenzend aan het bedrijf van de familie Cryns-Hop gebruikt worden voor herplaatsing of ruil dan heeft het plan weinig kans. Indien een deel geruild wordt kan de natuurvriendelijke oever toch gerealiseerd worden en de kavelruil, perceel H 55/56 met perceel H 66. Tevens kan dan op het perceel H55/56 het beheer van de extensieve en experimentele landbouw door de familie Cryns-Hop of door de gebiedscollectief.

12. In welke mate is sprake van juridisch of financiële risico's of onzekerheden en hoe wordt hiermee omgegaan?

De kavel, staatssteun, compensatieverplichting, label op de percelen in eigendom van de provincie Flevoland zijn onzekerheden die in de PPS constructie opgelost zullen moeten worden. Het vraagt creativiteit, samenwerking met ondernemers uit de buurt, gemeente, provincie Flevoland LTO Noord en andere stakeholders. Het draagvlak is aanwezig.

3.5 Resultaten

De resultaten bestaan uit de volgende onderdelen:

1. Inrichtingsplan met uitvoering: ecologisch robuuster maken van de Flevolandse natuur
  - a. Benutten en versterken van de ligging aan het Ketelmeer (EHS/Natura2000)
  - b. Benutten en versterken van Ketelbos/Kamperhoek (EHS)
  - c. Bevorderen van de biodiversiteit
  - d. Zone met reguliere landbouw
2. Gebiedscollectief
3. Kavelruil
4. Begeleidingscommissie

Het accent ligt op natuur en de interactie tussen landbouw en natuur. Of dit systeem volledig te vangen is in biologische landbouw is niet bij voorbaat vast te stellen. Extensieve vormen van landbouw hoeven niet per definitie biologische systemen zijn. Ook in de biologische landbouw zijn voorbeelden waarbij op een intensieve manier gewassen worden verbouwd. De mogelijkheid biedt zich dan ook aan om vanuit het gangbare perspectief te kijken naar winstpunten voor de natuur aangezien het areaal gangbare landbouw in Nederland en wereldwijd nog steeds het grootst is. Deze principiële keuzes zullen ook vanuit de begeleidingscommissie worden gekozen. Overigens sluit gangbaar biologische niet uit en vice versa. Het nieuwe bedrijfssysteem vind juist haar kracht door het combineren van functies.

Gebiedscollectief

In ruimtelijke ordening, bijvoorbeeld een gebiedsontwikkeling project zijn er verschillende partijen die een min of meer gezamenlijk belang hebben. Deze belangen kunnen gebundeld worden in een collectief, mits je een scheiding maakt tussen de publieke en de private belangen van de betrokken overheden. Er wordt dan gesproken over een gebiedscollectief.

Wel is het van belang om een helder financieel model te hebben: wie investeert wat en als het project slaagt, wie gaat daar dan van profiteren? Dit vergt eerst een inventarisatie van alle belangen en vervolgens een goed financieel model dat daarmee rekening houdt. En die belangen kunnen groot zijn: als een gebied minder aantrekkelijk is en een gebouweigenaar daardoor geen huurders vindt, is dat substantieel.

Als onderdeel van het projectplan wordt onderzocht welke samenwerkingsvorm het best passend is.

Kavelruil

De ligging van kavel H65 en H66 biedt de mogelijkheid om door middel van kavelruil het huidige agrarisch bedrijf van de familie Cryns-Hop voort te kunnen zetten met een minder grote omvang en tegelijkertijd ruimte te creëren voor nieuwe natuur en extensieve landbouw op H55/56 en H67/68. Op de kavels H55/56 en H 67/68 ontstaat ruimte voor een innovatief bedrijfssysteem. De gronden worden op een extensieve manier beheerd zodat de bodem optimaal beschermd wordt ter bevordering van het waterbergend en waterafvoerend vermogen. De kavel H55/56 wordt beheerd door de familie

Cryns-Hop en de kavel H 67/68 door het gebiedscollectief.

De kavels H65 en H66 kunnen worden beheerd voor het volwaardig en zelfstandig akkerbouwbedrijf van de familie Cryns-Hop waar zij hoogwaardig uitgangsmateriaal (pootaardappelen) telen voor de internationale markt. Onderstaande tabel geeft het overzicht weer van de huidige en de nieuwe situatie.

Het landgebruik in de huidige en nieuwe situatie

Huidige situatie kavelgebruik Cryns-Hop	Functie	Oppervlakte (ha)	Nieuwe situatie kavelgebruik Cryns-Hop	Functie	Oppervlakte (ha)
H55/56	Akkerbouw	32	H55/56	Natuur en landbouw	32
H65	Akkerbouw	28	H67/68	Natuur en landbouw	26
	Totaal	60		Totaal	58
			H65	Akkerbouw	28
			H66	Akkerbouw	28
				Totaal	56

Onderstaand figuur geeft een beeld over de inrichting van de kavels. De twee kavels liggend langs het Ketelmeer worden natuur en landbouw. De twee kavels langs de Tarpanweg zijn bestemd voor het akkerbouwbedrijf.

Begeleidingscommissie

Het projectvoorstel beschrijft een systeem waar op basis van 'plug and play' allerlei activiteiten gekoppeld kunnen worden. Hetzij natuurlijk, maatschappelijk of landbouwkundig van aard. Het is belangrijk dat er toezicht wordt gehouden om de uitgangspositie van het bedrijfssysteem te bewaken. Een begeleidingscommissie houdt toezicht op beheer van het bedrijf en toetst of de activiteiten passend zijn bij het bedrijfssysteem. De begeleidingscommissie legt verbindingen met organisaties en bedrijven om de bedrijfsvoering te verstevigen. In de commissie is een breed veld aan expertise vertegenwoordigd om voldoende input te hebben over de onderwerpen natuur, landbouw, burgers, maatschappij en economie. De leden van de commissie worden met voorbeelden van organisaties weergegeven: Onderzoek (CLM en WUR), onderwijs (CAH Vilentum), burens, natuur (Het Flevolandschap, Staatbosbeheer etc.) boeren (collega akkerbouwers en veehouders), belangenbehartiging (LTO Noord en Dorpsbelangen Swifterbant, overheid (gemeente Dronten en Waterschap Zuiderzeeland etc.), bedrijfsleven (Countus of Rabobank etc.)

De ecologische kwaliteit wordt geborgd in het plan, bijvoorbeeld voor het minimum areaal aan overblijvend en oud riet. Borging vindt plaats in de overlegstructuur met de begeleidingscommissie.

Bijlagen

Bijlage 1 Concept inrichtingsvoorstel

Bijlage 2   Steunbetuiging

Fam. Cryns
Tarpanweg 8
8255 RS Swifterbant

Betreft: aanmoediging en ondersteuning initiatief

vrijdag 29 augustus 14

Geachte familie Cryns,

Dorpsbelangen Swifterbant is door u op de hoogte gebracht van uw plannen om het gebied langs de dijk een recreatieve nieuwe natuur invulling te geven. Wij moedigen u en uw initiatief graag aan. Daarmee ontstaan extra en nieuwe recreatieve mogelijkheden voor bewoners en de directe omgeving.

Daarnaast zou het een meerwaarde voor de aantrekkingskracht kunnen vormen voor nieuwe en potentiële inwoners en Swifterbant beter 'op de kaart kunnen zetten'.

Allemaal belangen die passen binnen de visie van Dorpsbelangen Swifterbant. Zoals al eerder toegezegd ondersteunen wij uw initiatief daar waar de belangen elkaar raken. Wij hebben gesproken over het samenwerken met het dorp door bijvoorbeeld vrijwilligers te verbinden aan uw initiatief of andere initiatieven aan de uwe te verbinden.

Kortom: Dorpsbelangen Swifterbant stelt zich graag op als samenwerkingspartner in en rond uw initiatief.

Nogmaals veel succes.

Met vriendelijke groet

Ap de Boer
Voorzitter Dorpsbelangen Swifterbant

Bijlage 3 Gebiedspartners

In deze bijlage is een overzicht weergegeven van de potentiële gebiedspartners die een rol kunnen vervullen in het project. Een aantal partners, burens, DLG en Dorpsbelangen Swifterbant, is inmiddels betrokken. Per (potentiële) gebiedspartner wordt kort omschreven wat de rol en betrokkenheid is in het proces:

- Buren
  - Bijeenkomst met alle burens van de Tarpanweg en Beverweg. Daarnaast ook landeigenaren van kavels die grenzen aan de betreffende kavels.
- DLG
  - Begeleider van het gesprek met de gebiedspartners
  - Ervaringsdeskundige op het gebied van gebiedsprocessen
- Gemeente Dronten
  - Indiener van het projectidee OFL01: Water als moneymaker
- Het Flevolandschap
  - Beheerder van Kamperhoek en Ketelbos (en andere natuurgebieden in Flevoland)
  - Ervaringsdeskundige op het gebied van het behoud, beheer en ontwikkeling van natuur en landschap
  - Ervaringsdeskundige op het gebied van het toegankelijk maken van natuur(gebieden)
- CAH Vilentum
  - Meedenken over duurzame agrarische bedrijfssystemen in samenhang met natuur op de voorgestelde kavels
  - Belangrijke kennisorganisatie in de gemeente Dronten
- Landschapsbeheer Flevoland
  - Ervaringsdeskundige op het gebied van behoud, beheer en ontwikkeling van natuur en landschap buiten de natuurgebieden
  - Ervaringsdeskundige op het gebied van samenwerking met agrariërs, particulieren, bedrijven, verenigingen, stichtingen, gemeenten, waterschap, provincie Flevoland, Rijkswaterstaat en natuurbeheerorganisaties
- Staatsbosbeheer
  - Indiener van projectidee OFL05: Staatsbosbeheer, Recreatieve ontwikkeling Oostrand Dronten
  - Indiener van projectidee OFL11: Staatsbosbeheer, Landschappelijke ontwikkeling Rivierduingebied
- Dorpsbelangen Swifterbant
  - Vertegenwoordiging van het dorp Swifterbant bij gemeente en provincie
  - Een speerpunt is om mogelijkheden te onderzoeken die het dorp en het buitengebied meer met elkaar verbinden
- Centrum voor Landbouw en Milieu (CLM)
- Programma bodem en water

Bijlage 4   Artikel: Hef de scheidslijn tussen landbouw en natuurbeheer op **Hef de scheidslijn tussen landbouw en natuurbeheer op**

Het Nederlandse landschap is het gezamenlijke domein van boeren en natuurbeheerders. Maar doordat beide partijen naar top-prestaties streven, zitten ze elkaar behoorlijk in de weg. Integratie tussen landbouw en natuurbeheer is de oplossing. Het maakt boeren minder afhankelijk van geïmporteerde grondstoffen en natuurbeheerders minder afhankelijk van subsidies.

In de tv-serie 'Nederland van boven' was het goed te zien: onze akkers, weilanden en natuurgebieden liggen keurig zij aan zij. Tussen de kaarsrechte scheidslijnen halen de boeren topoogsten en ontwikkelen de natuurbeheerders top-natuur. De optelsom laat echter zien dat het netto resultaat alles behalve 'top' is. Overbemesting, import van grondstoffen en een afnemende biodiversiteit tonen aan dat dit gescheiden systeem zichzelf uitholt. Het is bijna lachwekkend als je de activiteiten van landbouw en natuurbeheer naast elkaar legt. Aan de ene kant van de scheidslijn voeren natuurbeheerders zoveel mogelijk voedingsstoffen af: gras, graan, riet en snoeihout worden tegen enorm hoge kosten verwerkt als groenafval. Aan de andere kant slepen boeren zoveel mogelijk voedingsstoffen aan: geïmporteerde kunstmest, soja en granen. De landbouw in Nederland wordt 'gevoed' met nutriënten uit het buitenland terwijl de 'oogst' uit onze eigen natuurterreinen als afval wordt bestempeld. Integratie van landbouw en natuurbeheer kan het geheel wat meer in balans brengen, blijkt uit praktijkonderzoek in Brabant door het Louis Bolk Instituut, BION agriculture & food en de Brabantse Milieufederatie.

Integratie van landbouw en natuurbeheer gaat niet over 'makkelijke' natuur, zoals weide- en akkervogelbeheer. Dat type natuur valt goed te combineren met de huidige agrarische bedrijfsvoering en wordt door een groot aantal boeren met enthousiasme uitgevoerd.

Integratie van landbouw gaat over 'moeilijke' natuur, zoals akkerreservaten en schrale hooi- en rietlanden. Hier valt voor beide partijen winst te halen als landbouw en natuurbeheer zich met elkaar gaan vervlechten. Met name voor melkveehouders kan het interessant zijn.

Integratie wordt echter alleen een succes als boeren en natuurbeheerders hun eigen focus verleggen en zich gaan richten op het geheel.

Voor de natuurorganisaties zien wij een nieuwe vorm van natuurbeheer waarbij beheerders niet alleen 'hard core' natuur produceren maar ook de interactie opzoeken met de agrarische ondernemers. Zij moeten daarbij het nut voor de agrariër gaan meenemen in hun doelstellingen.

Neem bijvoorbeeld het gemaaide riet en gras uit schrale hooilanden. De boer kan dat inzetten als strooisel in z'n koeienstal of als voer voor het jongvee. Maar dan moet het maaisel wel onder mooie weersomstandigheden geoogst worden en mag er geen giftig Jacobskruid tussen zitten. Natuurbeheerders zijn daar minder op gespitst. Daardoor gebeurt het vaak dat het maaisel slecht van kwaliteit is. Als natuurbeheerders op zulke graslanden gaan samenwerken met boeren, kan het dusdanig beheerd en geoogst worden dat het natuurmaaisel in het boerenbedrijf toegepast kan worden. Maar dan moeten de boeren ook hun streven naar een 'top-productie' loslaten. De grondstoffen uit de lokale natuurgebieden kunnen ze alleen gebruiken als ze hun bedrijfsvoering aanpassen. Bijvoorbeeld door voor een koeienras te kiezen dat het goed doet op natuurgras of een potstal te bouwen waarin riet en ander natuurmaaisel ingestrooid kan worden.

Een ander voorbeeld uit het Brabantse praktijkonderzoek gaat over het beheer van natuurlijke

graanakkers. Nog geen tachtig jaar geleden, voor de landbouwintensivering, waren graanvelden een bloemrijke plek waar vogels en insecten leefden. Dit dynamische akkertype is door hoge bemesting en gewasbeschermingsmiddelen grotendeels verloren gegaan. Voor het behoud van de bedreigde akkerflora en -fauna hebben natuurorganisaties hun eigen akkers aangelegd. Het gaat hen om de bloemetjes en beestjes waarbij de graanopbrengsten meestal niet rendabel zijn. Landgoed De Hoevens in Alphen laat echter zien dat het ook anders kan. Door oude en bijzondere graansoorten in te zaaien, zoals de historische Sint Jansrogge, is het rendabel geworden om het natuurgraan in samenwerking met lokale bakkers te verwerken tot een uniek streekbroodje.

Integratie van landbouw en natuurbeheer is dus eigenlijk een co-creatie waarin beide partijen hun expertise inbrengen. Het sterke punt van natuurbeheerders is dat zij grote gebieden op elkaar kunnen laten afstemmen en een schat aan kennis hebben over ecologie. Boeren zijn ondernemers en vinden makkelijk manieren om producten een meerwaarde te geven.

Daarnaast zijn ze gewend om op het weer te letten en op het juiste moment te zaaien en te oogsten. Als je deze twee kwaliteiten bij elkaar brengt, kan er een uniek multifunctioneel landschap ontstaan. Een ideaalplaatje is een landschap dat lage onderhoudskosten heeft omdat de agrarische, ecologische en recreatieve functies volledig met elkaar verbonden zijn.

Tot nu toe was er weinig noodzaak om aan integratie van landbouw en natuurbeheer te denken.

Maar nu de subsidiekranen voor natuurbeheer dichtgaan en geïmporteerde grondstoffen in de toekomst alleen maar duurder worden, zullen beide partijen er beter van worden als ze het roer omgooien en een gezamenlijke koers uitstippelen. Als de integratie van landbouw en natuur goed wordt uitgevoerd, is Nederland niet alleen mooi vanboven maar ook prachtig van binnenuit.

Udo Prins, onderzoeker op het Louis Bolk Instituut Driebergen & Annelijn Steenbruggen, journalist